

Big brother in Rotterdam

Van de derdeklassers op Rotterdamse middelbare scholen heeft 7% in de afgelopen maand een of meer joints gerookt. Dat kan men opmaken uit gegevens van de Jeugdmonitor Rotterdam.¹ Onder leiding van wethouder Geluk wordt dit schooljaar een aanpak ontwikkeld om bij alle middelbare scholieren via een urinemonster te testen of ze de afgelopen weken cannabis hebben gebruikt.² Ook wordt getest of ze de afgelopen week andere drugs hebben gebruikt. Onlangs maakte het Gemeentebestuur in een persbericht bekend dat die drugtests met ingang van volgend schooljaar op alle scholen worden ingevoerd.³ Mede dankzij vragen uit de Gemeenteraad is inmiddels in grote lijnen bekend welke aanpak wethouder Geluk voor ogen heeft.⁴

- (a) Een externe instantie voert de urinetest in opdracht van de school bij iedere leerling uit, nadat de leerling en zijn/haar ouders daarin schriftelijk hebben toegestemd.
- (b) In geval van een positief testresultaat wordt de leerling aangemeld (bij het schoolmaatschappelijk werk of) bij het Zorgadviesteam (ZAT) van de school, dat uit binnen- en buitenschoolse instanties bestaat.⁵ Vervolgens wordt de leerling in een begeleidingstraject van drie tot zes maanden geplaatst. Naar behoefte wordt het gezin en het netwerk van de leerling eveneens bij de hulpverlening betrokken. Doel van de hulpverlening is de leerling van z'n drugsgebruik af te helpen.
- (c) Wie weigert aan de drugstest deel te nemen, wordt eveneens bij het ZAT aangemeld. 'De professionals in het zorgadviesteam besluiten samen aan de hand van de signalen die ze verder hebben over het gedrag en de schoolprestaties van de betreffende leerling of er aanleiding is tot een gesprek met de leerling of een individueel begeleidingstraject.'
- (d) De school stelt nadere regels over eventuele sancties tegen leerlingen die zich aan het begeleidingstraject onttrekken.

De uitgangspunten van de Handreiking Privacy, die door het Nederlands Jeugdinstituut is voorgesteld voor het functioneren van zorgadviesteams, worden in de bovenstaande opzet met voeten getreden.⁶ Een fundamenteel uitgangspunt is namelijk dat aan de leerling en diens ouders *toestemming* moet worden gevraagd om privacygevoelige gegevens in het ZAT in te brengen, uit te wisselen, te bespreken en in de dossiers van de deelnemende instanties op te slaan. Zowel de uitslag van de urinetest als de eventuele weigering aan zo'n test deel te nemen, behoren tot de privacygevoelige gegevens.

Verder ziet het er naar uit dat leerlingen in de Rotterdamse plannen *gedwongen* kunnen worden zich te laten behandelen ('begeleiden') om van hun drugsgebruik af te komen. Let wel: ze hebben zich slechts schuldig gemaakt aan het gebruik van soft drugs. In de Rotterdamse plannen wordt het gebruik van soft drugs aangepakt, ook al zijn leerlingen op school nooit onder invloed geweest en ook al hebben ze zich niet aan misdrijven schuldig gemaakt. De overheid heeft dan weinig machtsmiddelen om hun drugsgebruik te bestrijden. In de Rotterdamse plannen worden nu de scholen ingeschakeld:

- om drugsgebruikers te identificeren en hun persoonsgegevens via het ZAT aan de Leerplichtambtenaar (de OCW-politie) en het Bureau Jeugdzorg (de justitiële kinderbescherming) toe te spelen;⁷
- om drugsgebruikers, met de machtsmiddelen (zoals schorsing en uitsluiting) die *de school* tot haar beschikking heeft, te dwingen zich te laten behandelen en hun leven te beteren.

Big Brother is watching you, waarschuwde George Orwell in 1948/1984.⁸ Maar in de Rotterdamse plannen gaat het niet alleen om *watching*. De Rotterdamse scholen wordt tevens een instrumentarium in handen gegeven om diep in het privéleven van hun leerlingen *in te grijpen*. We moeten hopen en bidden dat ze daarvan met de grootste terughoudendheid gebruik maken:

- Handhaaf je vertrouwensrelatie met je leerlingen en speel daarom geen gegevens over alcohol- of drugsgebruik naar het ZAT door, tenzij je ernstige aanwijzingen hebt dat een leerling door alcohol- of drugsgebruik in de vernieling raakt.⁹
- Maak geen misbruik van je schoolse machtsmiddelen en zet deze dus niet in om leerlingen te dwingen zich aan binnen- of buitenschoolse hulpverleningstrajecten te onderwerpen, zolang ze aan de leerplicht voldoen en, wat alcohol- of drugsbezit en -gebruik betreft, de schoolregels naleven.
- In een Veilige School wordt de privacy en het zelfbeschikkingsrecht van de leerling gerespecteerd!

Wes Holleman
weblog onderwijs 10-3-2009
<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> eindnoten >>>

-
- ¹ <http://www.jeugdmonitorrotterdam.nl/Rotterdam/Internet/Overig/JMR/pdf/Factsheet%20Roken%20alcohol%20en%20drugsgebruik%202007.pdf>
 - ² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=555>
 - ³ <http://www.rotterdam.nl/smartsite1144.dws?channel=182&style=2125&goto=2232596&ct=64&substyle=>
 - ⁴ <http://www.bds.rotterdam.nl/dsc?c=getobject&s=obj&!sessionid=1GEX@IW9pz8@H1!b8xG1jif5WxRzecGa5dbo5WzcZWns7p!8nhb9oWM9xXGwuyBP&objectid=195229&!dsname=bsd2i&isapidir=/gvisapi>
 - ⁵ <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/11/466.html>
 - ⁶ <http://www.nji.nl/lcoj/download/Handreiking%20privacy.pdf>
 - ⁷ In 2007 pleitte wethouder Geluk er tevergeefs voor, samen met zijn collega's uit de drie andere grote steden, dat het Elektronisch Kinddossier van de jeugdartsen zou worden opengesteld voor alle instanties die betrokken zijn bij de jeugdzorg, zodat zij hun gegevens zouden kunnen uitwisselen (c.f. <http://www.rotterdam.nl/smartsite2156736.dws>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=325>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=574>). Uit een recente notitie van de Groen-Links fractie (<http://www.bds.rotterdam.nl/content.jsp?objectid=194895>) blijkt dat men daarbij ook de inbreng van gegevens vanuit de scholen op het oog had/heeft. Daarnaast is er natuurlijk de uitwisseling via de Verwijsindex Risicjongeren. Maar in de onderhavige Rotterdamse plannen mikt men blijkbaar mede op gegevensuitwisseling via het ZAT-platform.
 - ⁸ [http://nl.wikipedia.org/wiki/Big_Brother_\(George_Orwell\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Big_Brother_(George_Orwell))
 - ⁹ Op persoonlijke ervaring met drugs kan ik niet bogen (afgezien van mijn dagelijkse gebruik van alcohol- en tabakswaren), maar ik heb begrepen dat je van beperkt, recreatief gebruik van soft drugs niet in de vernieling raakt.